הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

תוכן עניינים

א. כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת ועיבור שנה חודש דל ירחא מליא בהדי ירחא חסירא ואכתי חד יומא לא אדעתייהו דאינשי.....1

ב. משום דלא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה.....3

ג. כמה עיבור שנה ל' רשב"ג אומר חודש.....5

ד. אין שנת לבנה פחותה משלש מאות וחמשים ושתים יום ולא יתירה על שלש מאות וחמשים וששה יום הא כיצד שניהם מלאין ששה שניהם חסירין שנים אחד מלא ואחד חסר ארבעה.....5

ה. הריני נזיר כימות החמה מונה נזירות ג' מאות וששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה כימות הלבנה מונה נזירות ג' מאות וחמשים וארבעה ימים כמנין ימות הלבנה 6

ו. בנדרים הלך אחר לשון בני אדם.....7

דף ט.

א. כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת ועיבור שנה חודש דל ירחא מליא בהדי ירחא חסירא ואכתי חד יומא לא אדעתייהו דאינשי

כשתשליך ימי חדש[1] הלבנה שבעה שבעה שהן ימי השבוע, ישאר יום אחד ושתים עשרה שעות ושבע מאות ושלשה ותשעים חלקים, סימן להם אי"ב תשצ"ג, וזו היא שארית חדש הלבנה.

[1] רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ו הלכה ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

וכן כשתשליך ימי שנת הלבנה שבעה שבעה, אם שנה פשוטה היא ישאר ממנה ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים, סימן להם ד"ח תתע"ו, וזו היא שארית שנה פשוטה,

ואם שנה מעוברת היא תהיה שאריתה חמשה ימים ואחת ועשרים שעות וחמש מאות תשעה ושמונים חלקים, סימן להם הכ"א תקפ"ט.

דרך ידיעת השנה[2] אם חדשיה מלאים או חסרין או כסדרן לפי חשבון זה כך הוא, תדע תחלה יום שנקבע בו ראש השנה שתרצה לידע סדור חדשיה, ותדע יום שיקבע בו ראש השנה שלאחריה, ותחשב מנין הימים שביניהן חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו, אם תמצא ביניהן שני ימים יהיו חדשי השנה חסרין[3], ואם תמצא ביניהם שלשה ימים יהיו כסדרן[4], ואם תמצא ביניהם ארבעה ימים יהיו חדשי השנה שלמים[5].

במה דברים אמורים בשהיתה השנה שתרצה לידע סדור חדשיה פשוטה, אבל אם היתה מעוברת[6], אם תמצא בין יום קביעתה ובין יום קביעת שנה שלאחריה ארבעה ימים יהיו חדשי אותה השנה המעוברת חסרים, ואם תמצא ביניהם חמשה ימים יהיו כסדרן, ואם תמצא ביניהם ששה יהיו שלמים[7].

כיצד, הרי שרצינו לידע סידור חדשי שנה זו, והיה ראש השנה בחמישי והיא פשוטה וראש השנה שלאחריה בשני בשבת, נמצא ביניהן שלשה ימים[8], ידענו ששנה זו חדשיה כסדרן, ואילו היה ראש השנה שלאחריה בשלישי היו חדשי שנה זו שלמים, ואילו היה ראש השנה בשנה זו בשבת ובשנה

---

[2] רמב"ם שם פרק ח הלכה ז – י

[3] לפי שמנין ימי השנה עולה שנ"ג יום נשליך ש"נ יום ז' ז' ישאר מן השנה ג' ימים ואם נוריד יום הקביעה ישאר ב' ימים והוא פחות ביום א' מן כסדרן.

[4] בתוספות יום הקביעה יהי' ימי השנה שנ"ד יום וזה כחשבון ו' פעמים כ"ט יום וו' פעמים ל' יום וזהו כסדרן.

[5] נתוסף עוד יום ויהיו שלמים

[6] נתוסף חדש העיבור ל' יום [כנ"ל ה"ה דאדר א' מלא] וכ"ח מתחלק לז' ז' נשאר עוד ב' ימים יותר משנה פשוטה ולכן אם הי' ד' ימים הם חסרים ואם ה' כסדרן ואם ו' שלמים

[7] והסימן בג"ד בפשוטה דה"ו במעוברת

[8] מלבד יום הקביעה של זה ושל זה כנ"ל ה"ז.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

שלאחריה בשלישי בשבת היו חדשי שנה זו חסרין, ועל דרך זו תחשב לשנה המעוברת כמו שביארנו.

יש שם סימנין שתסמוך עליהם כדי שלא תטעה בחשבון סידור חדשי השנה והן בנויין על עיקרי זה החשבון והקביעות והדחיות שביארנו דרכם ואלו הן: כל שנה שיהיה ראש השנה בה בשלישי תהיה לעולם כסדרן לפי חשבון זה, בין פשוטה בין מעוברת, ואם יהיה ראש השנה בשבת או בשני לא תהיה כסדרן לעולם בין בפשוטה בין במעוברת, ואם יהיה ראש השנה בחמישי, אם פשוטה היא אי אפשר שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון זה, ואם מעוברת היא אי אפשר שיהיו חדשיה כסדרן לפי חשבון זה.

ב. משום דלא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה

כבר התבאר לעיל דף ח: יש שנים ששה חדשים חסרים וששה מעוברים אך אין פוחתין מד' חדשים מעוברים בשנה, דהיינו שיעשו רק ב' חדשים חסרים יתר מהראוי, ולא נראה לחכמים לעשות חדשים מעוברים בשנה יותר על שמונה כלומר ב' חדשים מעוברים יותר מהראוי.

וכמו התבאר במסכת ר"ה דף יט: ובכורות דף נח: שמכיון שחודשי הלבנה ארכם 29 יום ועוד 12 שעות ותשצ"ג – 793 חלקים מתוך 1080 חלקים המרכיבים שעה[9], שהם 44 דקות ו3.3 שניות, לפיכך בימינו שאין מקדשים על פי הראיה אלא לפי חשבון החגים ומולד הלבנה, כשמסדרים את לוח החדשים סידורו הוא ששה חדשים של 29 יום הנקראים חודשים חסרים, וכדי להשלים את 12 השעות החסרות עושים ששה חודשים של 30 יום הנקראים חודשים מלאים. וסדר החדשים[10] המלאים והחסרים לפי חשבון הלוח בימינו כך הוא, תשרי לעולם מלא, וחדש טבת לעולם חסר, ומטבת ואילך אחד מלא ואחד חסר על הסדר, ובשנה המעוברת אדר ראשון מלא ואדר שני חסר.

---

[9] כלומר שעה של ששים דקות מחולקת ל 1080 חלקים והיתרה שבכל חודש היא 793 חלקי 1080 עיין תפארת ישראל שבילי דרקיע קביעת החודש אות ד

[10] רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ח הלכה ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

וטעם הדבר[11] לפי שאנו צריכין לעשות חדשים אחד מלא ואחד חסר, הסכימו קדמונינו לעשות לעולם החדש שהוא חשוב יותר מלא, וקראו המלאים מלכים והחסרים משרתים להם.

ואלו הן החדשים החשובים הנקראים מלאים ושעושים אותו מלא, ניסן מלך שבו חג המצות הוא מלא, ואייר הוא סמוך לו הוא משרת והוא חסר, סיון מלך שבו חג השבועות מלא, תמוז שאחריו משרתו חסר, אב מלך שבו היו קוצצין עצים למזבח מלא, אלול שאחריו משרתו חסר, תשרי מלך שבו המועדות מלא, מרחשון שאחריו משרתו חסר, כסליו מלך שבו נעשה נס חנוכה מלא, טבת שאחריו משרתו חסר, שבט מלך שבו ראש השנה לאלנות מלא, אדר שאחריו משרתו חסר. וכל זה כשהשנה היא כסדרן שהם ו׳ מלאים ו׳ חסרים ואינה אלא 354 ימים שהם י״ב פעמים כ״ט ועוד 12 שעות כפול 12 חדשים שהם ששה ימים של חודשים המלאים.

אולם מכיון שחסר גם התשצ״ג חלקים (+44 דקות) שנתבארו למעלה כשיתקבצו הרבה מהם (כל 33 חודשים) ע״כ נעשה מהם יום, וצריכין אנו לעשות את השנה ארוכה יום אחד יותר משאר השנים, ותהיה אותה השנה 355 ימים וצריכין אנו למלאות עוד חדש אחד, וממלאים גם חדש מרחשון.

ולפעמים צריכין לקצר השנה יום אחד כדי לסדר שהחגים לא יפלו בימים מסוימים[12] ולעשותו 353 ימים, וא״כ נצטרך לחסר עוד חדש אחד, ואז אנו מחסרין אותו היום מכסליו. והטעם שאנו מחסרין או ממלאים אלו השני חדשים מרחשון וכסליו ולא שנים אחרים, מפני שכוונתינו לחסר או למלאות החדש הראשון שנוכל בשנה, כדי שלא ישתכח הדבר אם נניחנו עד סוף השנה.

ולפעמים צריך שיהיו שניהם מלאים, ולפעמים שניהם חסרים. וכשיהיו שניהם מלאים נקראת השנה שלימה, וכשיהיו שניהם חסרים נקראת השנה חסירה, וכשיהיו אחד מלא ואחד חסר נקראת השנה כסדרה.

וחכמינו ז״ל בעוצם בינתם וחכמתם בחכמת התכונה, תיקנו סדר זה בהשואה עם מולד הלבנה האמיתי כדי שייצא הכל מקביל, ומפני הטעמים הללו תקנו אותו בימים הללו ולא בימים אחרים.

דף ט:

---

[11] לבוש אורח חיים סימן תכח סעיף א

[12] כגון שלא יפול יום כיפור ביום ו׳ או ביום א׳ או השענא רבא בשבת ויהיו שתי שבתות סמוכות זו לזו, ואם בר מינן ימות בהם מת יהא אסור לקוברו אפילו ע״י גוים ויסריה, ועוד כדי שלא יתעפשו הירקות שנלקטו לצורך האכילה שלא יוכלו לבשלם שיהיה אסור לבשלם שני ימים זה אחר זה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח״ן 22887389 | ובטל׳ 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

ג. כמה עיבור שנה ל' רשב"ג אומר חודש

כבר התבאר במסכת סנהדרין דף ל. כשמעברין בית דין את השנה כותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים בני חו"ל[13], ומודיעים אותן שעיברוה ומפני מה עיברוה כנזכר, ועל לשון הנשיא נכתבות שהנשיא כותב או אומר לאחר לכתוב בשמו לפי שהקביעות תלוי בו כמו שהתבאר, ואומר להן יודע לכם שהסכמתי אני וחברי[14] והוספנו על שנה זו כך וכך, רצו כותבים תשעה ועשרים יום רצו שלשים יום[15], שחדש העיבור הרשות לבית דין להוסיפו ולכתוב מלא או חסר לאנשים הרחוקים שמודיעין אותם, אבל הם לפי הראייה הם עושים אם מלא אם חסר ובאדר שני ישלחו עוד פעם להודיע מפני הפורים, ואז יודיעום אם הי' חדש מלא או חסר.

ד. אין שנת לבנה פחותה משלש מאות וחמשים ושתים יום ולא יתירה על שלש מאות וחמשים וששה יום הא כיצד שניהם מלאין ששה שניהם חסירין שנים אחד מלא ואחד חסר ארבעה

שנה של לבנה[16] אם תהיה שנים עשר חדש מחדשים אלו יהיה כללה שלש מאות יום וחמשים וארבעה יום ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים[17].

---

[13] אבל בני א"י ידעו ע"י אנשי ירושלים וההולכים מכאן לשם חברך חברא אית לי. כמבואר ברש"י והרמ"ה

[14] דרך ענוה כותב כן אף על גב דתלוי רק ברצונו אחר שהסכימו הסנהדרין.

[15] ואין בזה קפידא כי כולן יודעין שזה תלוי בעדים שיבואו ויקדשו ע"פ הראי' והכונה על אדר ראשון שהוא התוספת ואח"כ על אדר שני ישלחו עוד פעם להודיע מפני הפורים ואז יודיעום אם הי' חדש מלא או חסר. חזו"א או"ח סי' קי"ג סק"ג ובזה מיושב כל מה שתמהו האחרונים על לשון רבנו ועי' במאירי בסנהדרין שנדחק ג"כ בלשון רבנו וצ"ע כונתו שם ועי' מנ"ח מצוה ד' סק"ה

[16] רמב"ם הלכות קידוש החודש פרק ו הלכה ד

[17] שהוא י"ב פעמים כ"ט י"ב תשצ"ג.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

ואם תהיה מעוברת ותהיה השנה שלשה עשר חדש יהיה כללה שלש מאות שלשה ושמונים יום ואחת ועשרים שעות וחמש מאות תשעה ושמונים חלקים.

ושנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות[18], נמצא תוספת שנת החמה על שנת הלבנה עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים.

שני החדשים[19] שהן מרחשון וכסלו, פעמים[20] יהיו שניהם מלאים ופעמים יהיו שניהם חסרים ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסלו מלא, ושנה שיהיו בה שני חדשים אלו מלאים היא שנקראו חדשיה שלמים, ושנה שיהיו בה שני חדשים אלו חסרים נקראו חדשיה חסרין, ושנה שיהיו בה מרחשון חסר וכסלו מלא[21] נקראו חדשיה כסדרן.

ה. הריני נזיר כימות החמה מונה נזירות ג' מאות וששים וחמשה ימים כמנין ימות החמה כימות הלבנה מונה נזירות ג' מאות וחמשים וארבעה ימים כמנין ימות הלבנה

כבר התבאר במסכת נזיר דף ח. שהאומר[22] הריני נזיר כמנין ימות השנה מונה נזירותיו כמנין ימות השנה, אם פירש שנות החמה מונה שלש מאות וששים וחמש נזירות, כל אחד מהן שלשים יום. ואם פירש שנת לבנה מונה שלש מאות וחמשים ארבע נזירות, ואם סתם, מונה שלש מאות וחמשים וארבע נזירות שהרי בארנו שכל הנדרים הולכין אחר לשון בני אדם, ורוב שני החמה שלש מאות וחמשה וששים יום, מונין לה ורוב שני הלבנה שלש

---

[18] הוא לתקופת שמואל ולתקופת רב אדא הוא מעט פחות כמו שיתבאר בפ"ט ובפ"י:

[19] רמב"ם שם פרק ח הלכה ו

[20] והטעם שהשאירו רק אלו, כדי לתקן השנה בתחלתה ותשרי לא רצו לשנות, לכך התחילו במרחשון וכסלו ועוד שאם יעשו מרחשון וכסלו א' מלא וא' חסר א"כ אם ר"ה יהי' בשבת יחול עשרה בטבת בשבת ויצטרכו להתענות בשבת דכתיב בי' בעצם היום הזה וא"א לדחותו כמש"כ הב"י באו"ח סי' תק"נ בשם האבודרהם ולכן השאירו מרחשון וכסלו שיוכלו לשנותם. ר"ד ערמאה וס' קובץ וכ"כ ביס"ע מ"ד ספ"ט.

[21] אבל אין לעשות מרחשון מלא וכסלו חסר כדי שיהא על הסדר. עה"ש.

[22] רמב"ם שם הלכה ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

מאות וארבע וחמשים יום מונין לה[23], ואין קורין כל העם שנה סתם אלא לשנת הלבנה.

ו. בנדרים הלך אחר לשון בני אדם

כבר התבאר במכת נדרים דף ח: שבנדרים[24] הלך אחר לשון בני אדם לפי אותו הלשון ואותו המקום ואותו הזמן, אף על פי שלפי לשון התורה אינו כן וזהו כשלשונם ידוע[25], ואם אין לשון בני אדם ידוע מיתינן ראיה מקרא[26], וכן אם אין לשון בני אדם כגון שנדר בלשון הקדש ובאותו מקום אין מדברים בלה"ק. הלך אחר לשון תורה. כיצד להלן דף מט. יבואר בעזהי"ת שהנשבע או נודר מן המבושל אם דרך אותו המקום באותו הלשון ובאותו זמן שקוראין מבושל אפילו לצלי ולשלוק הרי זה אסור בכל.

---

[23] אף על גב דלפעמים שנות החמה יותר או פחות משס"ה ושנות הלבנה פחות או יותר משנ"ד מ"מ בלשון בני אדם שנות החמה שס"ה ושנות הלבנה שנ"ד, וסתם שנה בלשון בני אדם הם שנות הלבנה שהרי על תוספת ימי החמה אנו עושים עיבורים כידוע ערוך השולחן העתיד שם סעיף יח

[24] שו"ע ונו"כ שם א

[25] והסברא כן הוא דהא בנדרים בעינן פיו ולבו שוין וכיון שזה הנודר לפי הלשון הנהוג שם שבאמרו כך וכך הכוונה על זה ועל זה וא"כ היה בלבו כך ואיך נאמר דאינו כן ולכן בין לקולא בין לחומרא הולכין אחר הלשון ומובן הדבר דזהו רק בדברים שכולם מורגלים לדבר בהם כמו ענייני אכילה ושתייה ומלבושים ובניינים וכיוצא בהם שהדבר מפורסם בין ההמון שמי שאומר כך כוונתו כן הוא. ערוך השולחן יורה שם סעיף א

[26] ערך לחם להריק"ש שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu